

Praćenje suđenja za ratne zločine - Jamstvo procesa suočavanja s prošlošću i održivosti pravosudnih reformi u Hrvatskoj

Osijek, Zagreb, 18. travnja 2014.

Dvotjedni izvještaj o suđenjima za ratne zločine

Okončana rasprava u postupku po međusobnim tužbama Hrvatske i Srbije za genocid

Završena je jednomjesečna rasprava u postupku pred Međunarodnim sudom pravde u Den Haagu, po međusobnim tužbama za genocid između Republike Hrvatske i Republike Srbije.

Iako su postojala očekivanja, posebice nakon inicijativa s najviše političke razine da dođe do povlačenja tužbi, da će se stranke voditi načelima stručnosti, objektivnosti i priznanja patnji svih, a ne samo „vlastitih“ žrtava, argumenti koji su iznijeti Sudu pokazali su da su velika financijska sredstva neopravdano potrošena. Propuštena je prilika da se pred respektabilnom međunarodnom instancom pošteno i časnno iznesu i utvrde činjenice o stradanjima i patnjama te razmjeru i pozadini počinjenih zločina.

Rasprava, koja je s velikim interesom i još većim senzacionalizmom u izvještavanju, praćena u javnostima obiju država, pokazala je da povjerenje između nekad zaraćenih strana još uvijek nije izgrađeno, da je i dalje prisutna retorika isključivosti s početka 90-ih godina koja je i dovela do oružanog sukoba, da se licitira s brojevima žrtava, minimizira i negira vlastita uloga u počinjenim zločinima te da se ide tako daleko da se manipulativno i tendenciozno interpretira pravna praksa Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ).

Tijekom sudskog postupka izložena pravna stajališta Hrvatske i Srbije pokazala su da se, unatoč promjenama političke garniture, u nijednoj od dviju država nije dogodila ona nužna društveno-politička katarza, potrebna da se društva suoče s mračnom stranom vlastite prošlosti i priznaju žrtve masovnih zločina počinjenih u ime vlastite države.

No očekivana presuda, utvrđivanjem razmjera počinjenih zločina obiju strana, mogla bi svojim autoritetom postati važan korak u pravcu prihvatanja vlastitih pogrešaka iz prošlosti i priznanja patnje svih, a ne samo vlastitih žrtava.¹

Započele glavne rasprave u dva postupka

a) u obnovljenom postupku protiv bivšeg oficira JNA osuđenog zbog granatiranja Zadra i okolice

Na Županijskom sudu u Splitu 2. travnja 2014. godine započela je glavna rasprava u obnovljenom postupku protiv Aleksandra Lazarevića, bivšeg oficira JNA koji je presudom Županijskog suda u Zadru 1997. godine u odsutnosti osuđen na 14 godina zatvora zbog ratnog zločina protiv civila počinjenog granatiranjem Zadra i bliže okolice.

¹ Iz "Izjave za javnost povodom okončanja rasprave o tužbama Hrvatske i Srbije za genocid pred Međunarodnim sudom (pravde) u Haagu", Građanskog odbora za ljudska prava, *Documente* i Centra za mir Osijek. Cijelu Izjavu možete pročitati na <http://www.documenta.hr/assets/files/pdf%20za%20priopcenja/Izjava-za-javnost-povodom-okoncanja-rasprave-povodom-tuzbi-Hrvatske-i-Srbije-za-genocid.pdf> ili <http://www.centar-za-mir.hr/wp-content/uploads/2014/04/Izjava-za-javnost-povodom-okoncanja-rasprave-povodom-tuzbi-Hrvatske-i-Srbije-za-genocid.pdf>

Lazarević, koji je srbijanski državljanin, uhićen je 29. listopada 2013. godine pri pokušaju ulaska u Bosnu i Hercegovinu iz Srbije, na graničnom prijelazu Rača. Potom ga je BiH izručila Hrvatskoj.

Zločin granatiranjem Zadra i bliže okolice

Presudom Županijskog suda u Zadru od 24. travnja 1997. godine, koju je Vrhovni sud Republike Hrvatske (VSRH) potvrdio 1999. godine, devetnaestorica oficira JNA (opt. Momčilo Perišić i dr.) u odsutnosti su osuđeni što su u rujnu i listopadu 1991. godine izdavali i prenosili zapovijedi podčinjenima da bez ikakvih vojnih potreba i bez izbora ciljeva otvaraju vatru po civilnim objektima u Zadru i njegovoj bližjoj okolici. Takvim borbenim djelovanjima usmrćeno je najmanje 30 civila, prouzročena je golema materijalna šteta na više od 120 civilnih objekata te na objektima od velikog kulturnog, spomeničkog i gospodarskog značaja.

Svim okrivljenicima izrečene su kazne zatvora u trajanju od 10 do 20 godina.

Na prvom ročištu glavne rasprave svjedočila su trojica svjedoka – pripadnika JNA, koji su odbili postupati po zapovijedima svojih nadređenih. Svojim su iskazima teretili okrivljenog Lazarevića.

Nastavak glavne rasprave zakazan je za 29. travnja 2014. godine.

b) u ponovljenom postupku protiv pripadnika srpskih postrojbi optuženih za ubojstvo hrvatskog civila i palež dviju kuća

Na Županijskom sudu u Zagrebu 2. travnja 2014. godine započela je glavna rasprava u predmetu optuženih Pere Đermanovića, Dubravka Čavića i Ljubiše Čavića. Tereti ih se da su kao pripadnici srpskih postrojbi u pounjskim selima kod Hrvatske Kostajnice protupravno uhitili, mučili i ubili civila Vladimira Letića te da su zapalili dvije kuće vlasnika hrvatske nacionalnosti.

Prvostupanjski postupak provodi se po četvrti put. VSRH do sada je tri puta ukidao osuđujuće prvostupanjske presude, jednu Županijskoga suda u Sisku i dvije Županijskog suda u Zagrebu. Nakon što je 9. listopada 2013. godine VSRH po treći puta ukinuo prvostupanjsku presudu predmet je vratio Županijskom sudu u Zagrebu na ponovno raspravljanje, ali pred potpuno izmijenjeno raspravno vijeće.

Dubravko Čavić je u bijegu i sudi mu se u odsutnosti. Pero Đermanović i Ljubiša Čavić prisustvuju suđenju. Njih dvojica trenutno se brane sa slobode.

Nastavak glavne rasprave zakazan je za 27. i 28. svibnja 2014. godine.

U Nizozemskoj uhićen pripadnik srpskih postrojbi optužen za počinjenje ratnog zločina krađom traktora

Dana 30. ožujka 2014. godine u Nizozemskoj je uhićen Milutin Graić, kojeg se u Hrvatskoj tereti za počinjenje ratnog zločina protiv civilnog stanovništva na području Benkovca i Perušića. Nekoliko dana nakon uhićenja sud u Amsterdamu je odlučio da će Graić odluku o eventualnom izručenju Hrvatskoj čekati na slobodi, smatrajući da ne postoji rizik njegovog bijega iz Nizozemske.

Prvotnu optužnicu podiglo je Vojno tužiteljstvo u Splitu 1992. godine, koje je optuženike teretilo za počinjenje kaznenog djela terorizma. Po prestanku rada vojnih sudova spis je ustupljen na rad Županijskom sudu u Zadru. Županijsko državno odvjetništvo (ŽDO) u Zadru 2004. godine činjenično je i pravno izmijenilo optužnicu te je 16-oricu okrivljenika: Branka Botu, Savu Šarića, Vinka Šarića, Jovu Šarića, Momčila Pupovca, Novicu Berbera, Aljošu Dobru, Tihomira Žorića, Momira Pupovca, Milana Pavasovića, Slobodana Pupovca, Aleksandra Dragaša, Novicu Gulića, **Milutina Graića**, Mihajla Čalića i Milana Čalića optužilo da su kao pripadnici „Martićeve milicije“ u Benkovcu i Perušiću zlostavljali civilno stanovništvo te uništavali i otuđivali imovinu civilnog stanovništva, čime su počinili kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva.

Opt. Milutinu Graiću konkretno se stavlja na teret da je 22. siječnja 1993. godine zajedno sa okrivljenim Momirom Pupovcem otuđio traktor marke „Ferguson“.

Ako se okr. Graića zaista tereti tek za otuđenje jednog traktora, a uzimajući u obzir novoustanovljenu praksu Vrhovnog suda, prema kojoj vrijednost uništene ili oduzete imovine treba biti veća od 600.000,00 kn kako bi bila ispunjena obilježja kaznenog djela ratnog zločina, nije za očekivati da će postupak nakon eventualnog izručenja rezultirati osuđujućom presudom.

Od početka godine u drugim je državama uhićeno ili je Hrvatskoj izručeno više pripadnika različitih srpskih postrojbi u Hrvatskoj optuženih za ratne zločine. Poznato nam je da je u Austriji uhićen Leonardo Janković, optužen za zločine u pounjskim selima, Njemačka je Hrvatskoj izručila Ibrahima Kovačevića, optuženog za zločine u Baranji, a na Malti je uhićen i Hrvatskoj izručen Gojko Eror, optužen za zločine u Berku.

No činjenica je da se nakon izručenja okrivljenika Hrvatskoj postupci nerijetko okončavaju obustavom ili odbijajućim ili oslobađajućim presudama. To ukazuje da niti nakon revizije predmeta koju su provela državna odvjetništva sva ranija neosnovana optuženja (ili osude u odsutnosti) nisu otklonjena, no, s druge strane, i da su hrvatska pravosudna tijela kadra postupke provesti profesionalnije i nepristranije nego u nedavnoj prošlosti. Za očekivati je da će i nadalje nakon uhićenja i izručenja dio postupaka biti obustavljen ili biti okončan oslobađajućim presudama. Uglavnom se postupci obustavljaju nakon prekvalifikacije kaznenog djela iz optužnice na oružanu pobunu, zbog čega okrivljenici nisu u mogućnosti ostvariti novčanu naknadu za vrijeme koje su proveli u pritvoru.

Ovakvi ishodi postupaka u Hrvatskoj javnosti ne izazivaju nikakav senzibilitet prema neosnovano optuženim pripadnicima neprijateljske strane. Nasuprot tome, uhićenje Tihomira Purde i Veljka Marića, dvojice pripadnika hrvatskih postrojbi koje je kazneno gonilo srbijansko tužiteljstvo, alarmirala su gotovo cjelokupnu hrvatsku javnost. Podsjećanja radi, Marića se i optužnicom ŽDO-a u Osijeku tereti za isto djelo (usmrćenje civila srpske nacionalnosti) za koje je u Srbiji pravomoćno osuđen na 12 godina zatvora.

Norac, Orešković i Grandić dužni državi isplatiti iznos novca kojim je država obeštetila žrtve zločina

Nepravomoćnom presudom Općinskog građanskog suda u Zagrebu 2. travnja 2014. godine Mirku Norcu, Tihomiru Oreškoviću i Stjepanu Grandiću naloženo je da solidarno plate Republici Hrvatskoj iznos od 107.536,00 kuna te nadoknade trošak postupka u iznosu od 3.705,00 kuna, sve uvećano za zatezne kamate.

Norac, Orešković i Grandić, 2003. godine osuđeni za zločine nad civilima u Gospiću i okolici, dužni su Republici Hrvatskoj isplatiti novac u iznosu kojim je država Stojanki i Đorđu Boriću nadoknadila štetu pretrpljenu zbog prisilnog odvođenja i zatočenja u vojarni u Perušiću u listopadu 1991. godine.

Činjenice o zločinu utvrđene u pravomoćnoj osuđujućoj presudi

Orešković, kao tajnik tzv. Operativnog štaba Gospić, i Norac, kao zapovjednik 118. brigade, sredinom listopada 1991. godine naredili su uhićenje i lišenje života većeg broja civila srpske i hrvatske nacionalnosti, pa su pripadnici Hrvatske vojske i Vojne policije bezrazložno uhitili 51 (u presudi imenovanu) osobu te još nekoliko nepoznatih osoba, koje je potom Grandić, kao zapovjednik II. bojne stacionirane u vojarni u Perušiću, zatočio u za to pripremljenu prostoriju u vojarni. Odatle su potom puštene četiri osobe, među kojima i Stojanka Borić sa sinom.

Potom su, 17. listopada, Orešković i Norac prisutnima u tzv. Operativnom štabu u Gospiću naredili da moraju likvidirati jedan dio civila. Najmanje desetero civila prevezeno je na plantažu borova "Žitnik", gdje su ih pripadnici Hrvatske vojske usmrtili hicima iz vatrenog oružja. Neposredno prije toga sam je Norac usmrtio jednu nepoznatu žensku osobu, dok mu je prilikom pokušaja pucanja u nepoznatog muškarca pištolj tri puta zatajio.

Dan potom je Grandić, postupajući po dogovoru Oreškovića i Norca, a nakon što je primio Norčevu zapovijed da likvidira preostale civile, organizirao prijevoz civila na lokalitet "Lipova Glavica" kod Perušića, gdje je pripadnicima Hrvatske vojske zapovjedio da likvidiraju civile, što su oni zajedno s njim i učinili.

Orešković je osuđen na 15, Grandić na 10, a Norac na 12 godina zatvora.

